

Psychologia rodziny, red. Iwona Janicka, Hanna Liberska, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN SA 2014, ss. 682.

Miniony wiek XX był okresem wielu zmian w społeczeństwie. Zmiany te nie ominęły rodzin, wręcz przeciwnie – odcisnęły na nich swoje piętno. Pomimo tych przemian rodzina jest nadal najistotniejszym elementem struktury społecznej. Problematyka dotycząca rodziny jest szeroko omawiana i badana przez naukowców wielu dziedzin, szczególnie tych, które są pokrewne psychologii. Na gruncie samej psychologii pojawiła się ostatnio zbiorowa monografia pt. *Psychologia rodziny* pod redakcją naukową dwóch profesorów psychologii – Iwony Janickiej i Hanny Liberskiej.

Publikacja ta ma charakter obszernego opracowania wielu aspektów dotyczących struktury i funkcjonowania rodziny. Jej celem jest usystematyzowanie wiedzy z zakresu szeroko rozumianej psychologii rodziny. Już z samego przeglądu spisu treści omawianej monografii może czytelnik zapoznać się z tym, jak rozległa jest problematyka dotycząca psychologicznych aspektów życia rodzinnego. Publikacja skupia autorytety z różnych ośrodków naukowych i przedstawia problemy, którymi się zajmują. Dzięki temu problematyka rodziny została scharakteryzowana w sposób wielowymiarowy, a przy tym autorzy poszczególnych rozdziałów oraz redaktorki książki starali się przedstawić czytelnikowi podejmowane tematy w jasny i przystępny sposób. Publikacja zawiera ponadto bogatą bibliografię oraz niezwykle pomocny indeks nazwisk cytowanych autorów.

Publikacja składa się z czterech części, poświęconych oddzielnym zagadnieniom. Najobszerniejsza jest część pierwsza pt. *Człowiek w systemie rodziny*, która skupia się na ogólnych informacjach, m.in.: omówiona zostaje rola i funkcje rodziny, przedstawiona struktura systemów rodziny, ale również analizowane są problemy, jakie mogą wystąpić na gruncie komunikacji interpersonalnej. W części tej znalazło się syntetyczne omówienie wybranych aspektów problematyki religijności człowieka w kontekście życia rodzinnego. Można również odnaleźć bardzo dokładną klasyfikację stylów wychowania oraz ich charakterystykę porównawczą. Pomimo iż część ta ma charakter ściśle teoretyczny i stanowi swoiste kompendium wiedzy na temat współczesnej rodziny, to zawiera ona również implikacje praktyczne. Dzięki temu książka może być pomocna światłym i świadomym rodzicom w zrozumieniu i uniknięciu błędów wychowawczych.

Kolejna część publikacji przedstawia problematykę zróżnicowanych form życia rodzinnego. Każdy z sześciu rozdziałów poświęcony jest charakterystyce typów nowoczesnych rodzin, które są inne niż tradycyjnie rozumiane. Już na początku przedstawiona zostaje oddzielnie rola ojca i rola matki jako rodzica. Następnie opisana jest specyfika funkcjonowania rodziny niepełnej. Rozróżnione zostają tu rodziny trwale niepełne i czasowo (emigracja zarobkowa). Publikacja zawiera szczegółową charakterystykę problemów, które mogą stać się udziałem rodzica samotnie wychowującego dzieci. W części tej zwrócono uwagę na temat wychowywania dzieci w związkach kohabitacyjnych, których odsetek wzrasta z roku na rok. Na szczególną

uwagę zasługują rozdziały, które przedstawiają problemy dotyczące rodzin adopcyjnych i zastępczych. Omówione zostają nie tylko stymulatory kierujące rodzicami (na przykład bardzo interesująco przedstawiony problem niepłodności), ale również problemy, jakie mogą być udziałem rodziców adopcyjnych, w zależności od wieku dziecka, w którym było przysposobione. Dzięki przytoczeniu realnych sytuacji trudnych dla rodzica, rozdziały te mogą być interesujące teoretycznie, a jednocześnie mogą być przydatne w praktyce dla profesjonalistów i rodziców.

Przedostatnia część monografii poświęcona jest zagadnieniom dotyczącym problemów zdrowotnych i społecznych w rodzinie. Omawiane tematy odnoszą się do szeroko rozumianego zdrowia i jego wpływu na prawidłowe funkcjonowanie rodziny. W tej części można się zapoznać z problemem trudności w realizacji prokreacji i jego skutkami. W sposób niezwykle wnikliwy przedstawiony zostaje temat akceptacji, a następnie trudności, jakie napotyka rodzic w wychowywaniu dziecka z niepełnosprawnością. Uwaga czytelnika zostaje również zwrócona na sytuacje kryzysowe (na przykład rozwód) oraz agresję i przemoc w rodzinie.

Ostania, czwarta część książki zawiera jedynie dwa rozdziały. Pierwszy skupia się na opisanu współczesnych nurtów w terapii rodzin. Natomiast drugi przedstawia teoretyczne i praktyczne aspekty pozytywnej psychologii rodziny. Czytelnik ma okazję zapoznać się zagadnieniem siły rodziny i tworzonych wokół tego zagadnienia koncepcji. W formie tabeli zilustrowano i porównano modele dotyczące sił rodziny. Podano również wyniki badań przeprowadzonych przez Stinnetta w 1979 r. nad 130. rodzinami uważającymi siebie za rodziny silne oraz porównano je z badaniami z roku 2003 przeprowadzonymi przez Orthnera i jego współpracowników. Rozdział ten kierowany jest szczególnie do psychologów.

W dobie wielkich i szybkich zmian w rodzinie recenzowana monografia znajduje swoje poczytne miejsce wśród publikacji naukowych dotyczących rodziny jako najważniejszego miejsca rozwoju i wychowania człowieka, zarówno dziecka, jak i dorosłego. Stać się może podręcznikiem dla studentów nie tylko psychologii, ale również dziecin pokrewnych. Może być również przeznaczona dla rodziców, którzy chcą pogłębić swoją wiedzę psychopedagogiczną, jak też pomocna pedagogom, których zadaniem jest nauczanie i wychowywanie młodego pokolenia. Nie da się jednak tego zrealizować bez dogłębnego zrozumienia problemów współczesnej rodziny, w której jest zakorzenione dziecko. Książka ma znaczenie nie tylko teoretyczne, ale również daje wskazówki praktyczne, dzięki którym staje się zrozumiała nie tylko dla profesjonalistów.

Tezy zawarte w publikacji nie są odkrywcze, gdyż książka ma charakter referujący stan wiedzy z zakresu podejmowanej problematyki, ale pozwala spojrzeć na znane problemy z innej perspektywy, która nawiązuje do zachodzących w Polsce i w świecie zmian społecznych. Nie bez znaczenia jest sposób prowadzenia narracji i przystępny język oraz logicznie powiązane części i rozdziały. W każdym z nich autorzy wychodzą od zagadnienia głównego, na przykład rodzic, do zagadnień szczegółowych, na przykład samotne rodzicielstwo, związki partnerskie itp. Publikacja ta uporządkowuje wiedzę na temat zasobów rodziny, jej organizacji, problemów oraz ograniczeń mających wpływ na funkcjonowanie jej członków w społeczeństwie. Jak przyznają same redaktorki, „pytań dotyczących rodziny, na które ciągle brakuje

satysfakcjonującej odpowiedzi jest wiele” (s. 13), jednak zadanie naukowca polega właśnie na próbach udzielania odpowiedzi na te pytania.

*Joanna Krakowiak
Instytut Pedagogiki KUL*

Ojcostwo dzisiaj, red. Dorota Kornas-Biela, Lublin: Fundacja Cyryla i Metodego – Inicjatywa Tato.Net 2014, ss. 300.

Ojcostwo jest niewątpliwie przestrzenią, która współcześnie doświadcza swoistego kryzysu. Jest to problem, który określić można mianem cywilizacyjnego. Dotyczy on bowiem praktycznie wszystkich państw europejskich, a różnica tkwi w intensywności tego problemu. Nieobecność ojców w procesie wychowania dzieci przybiera postać nieobecności fizycznej, jak też (co jest częściej spotykane) nieobecności psychicznej czy duchowej.

Młodzi chłopcy, wkraczający w wiek dorosłości, w którym przyjdzie im wziąć odpowiedzialność za siebie oraz innych, często uchylają się od tych zadań, które są najważniejsze. Wielu z nich przeżywa lęk przed podejmowaniem decyzji, których skutki są długoterminowe. Jest to lęk przed małżeństwem, czyli decyzją bycia z drugą osobą do końca życia, a co za tym idzie – jest to również lęk przed powoływaniem do istnienia nowego człowieka, którego trzeba będzie wychowywać i dbać o jego rozwój. Spotyka się mężczyzn bezgranicznie zaangażowanych w rozwój korporacji, mężczyzn poświęcających się zadaniom społecznym, wielkich działaczy, reformatorów, społeczników, którzy pod płaszczem szczytnych idei i „zapracowania” kryją ucieczkę przed zadaniami ważniejszymi. Taki stan rzeczy jest potęgowany przez ruchy feministyczne, które toczą bój z mężczyznami o równouprawnienie, bardzo często kończąc go wyparciem mężczyzn z wielu dziedzin ich dotychczasowego zaangażowania lub oczekiwaniem spełniania przez nich typowych obowiązków macierzyńskich. Ojcostwo jest jedną z takich właśnie przestrzeni, która stała się terenem „walki płci” o to, kto więcej zyska dla siebie w celu realizacji swoich pozarodzinnych aspiracji. Uniezależnienie się kobiet od mężczyzn (na przykład ekonomiczne, mieszkaniowe, wyższy od mężczyzny status edukacyjny i zawodowy, walka o tzw. prawa reprodukcyjne) spowodował m.in. wzrost przekonania, że obecność mężczyzn jest zbyteczna w rodzinie i współczesna kobieta da sobie radę wychować sama dziecko bez uszczerbku na jego zdrowiu psychicznym.

Na polu naukowym problem ten jest cały czas niewystarczająco podjęty. Wiele jest publikacji o macierzyństwie – od krótkich opracowań po akademickie podręczniki, natomiast ojcostwo jest traktowane z dystansem. Być może pogłębiona refleksja